

Луцій С. І.

Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка Національної академії наук України

МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ Ю. ЛАВРІНЕНКА

У статті проаналізовано методологічний інструментарій Ю. Лавріненка – одного з провідних літературознавців діаспори. Висвітлюється його роль і особливе місце в історії української літературної критики ХХ століття. Доведено, що методологія ученого актуальна і сьогодні. Ця методологія доповнює і збагачує сучасні методи аналізу.

З'ясовано особливості індивідуального стилю Лавріненка-критика. У роботі вивчаються і літературознавчі статті, і публіцистичний доробок Ю. Лавріненка. Осмислюються його оригінальні інтерпретації художніх творів, мистецьких та історичних явищ ХІХ–ХХ століть.

Розглянуто концепцію дослідника про наступність поколінь, про періоди відродження національної літератури, яка століттями розвивалася в колоніальних умовах, про цілісність української культури – материкової та еміграційної.

У статті використані спогади, листи та інтерв'ю вченого. А також спогади І. Кошелівця й Ю. Тарнавського, листи В. Винниченка, Ю. Бойка до нього.

Осмислено аналіз світоглядних ідей дослідника, його рецепцію вітчизняної літератури 1920–1930-х та 1950–1960-х років.

З'ясовано, чому біографія, нарис, літературно-критичне та публіцистичне дослідження, есе, силуетка посідають провідне місце у спадщині науковця. І належать до його улюблених жанрів.

Питання про особливості методологічного арсеналу Ю. Лавріненка потребує подальшого дослідження. У статті розглянуто наскрізні теми, накреслено подальші перспективи розвитку цієї проблеми.

Дається відповідь на питання, чому критична спадщина Ю. Лавріненка користувалася широкою популярністю в діячів діаспори та материкової України.

Доведено, що критична спадщина Ю. Лавріненка посідає важливе місце в українській гуманітаристиці.

Ключові слова: Ю. Лавріненко, діаспора, розстріляне відродження, літературознавчі концепції, рецепція, методологія.

Постановка проблеми. Ю. Лавріненко – літературознавець, публіцист, історик, культурний та громадський діяч діаспори – відомий широкому загалу насамперед як дослідник літератури «розстріляного відродження».

До кінця життя учений ґрунтовно вивчав і активно популяризував українську літературу 1920–1930-х рр. У листі до літературознавця від 30 серпня 1950 року метр української прози В. Винниченка подякував йому за те, що в еміграції він продовжує повертати імені знищених та репресованих українських письменників: «...Я високо ціную Вашу постать і вважаю, що тут на еміграції, так особливо на Україні, Ви здатні дати нашій нації багато великих цінностей духового характеру, але з одною умовою: коли Ви матимете велику віру в себе і мету, до якої мали б іти... Може, ми коли-небудь зустрінемося і я зможу живим словом висловити Вам подяку за ті приємні хвилини, які я

мав, коли читав Ваші статті, – я думав: не даремно все ж таки попереднє покоління української нації віддавало свої сили на її відродження, коли в ній уже настають отакі сили.

Сердечно бажаю Вам у вільній країні зміцнити себе і наготувати до праці «там», де нас потребуватимуть і де ми безустанку живемо душею

З глибокою пошаною В. Винниченка» [9].

Попри те, що на сьогодні існує чимало фахових розвідок про літературознавчу діяльність Ю. Лавріненка, системне дослідження наукової спадщини вченого спонукає до глибокого осмислення методологічного арсеналу, своєрідності його критичного та публіцистичного доробку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До методолічного інструментарію одного з провідних критиків діаспори зверталися такі науковці, як М. Наєнко [14], Т. Шестопалова [16], С. Луцій [13]. Однак залишилися до кінця не осмисленими

деякі аспекти методологічних прийомів Лавріненка-критика, тому це питання ще потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. У згадуваній статті ставимо за мету не лише окреслити теоретико-етичні та методологічні аспекти праць Ю. Лавріненка, а й проаналізувати світоглядні й естетичні засади його наукових студій у контексті розвитку українського літературознавства другої половини ХХ століття. При цьому до розгляду залучаємо увесь доробок ученого, не оминаються і перші літературознавчі праці, опубліковані в радянській Україні.

Виклад основного матеріалу. І. Кошелівець, редактор таких відомих еміграційних видань, як «Сучасна Україна», «Українська літературна газета» (Ю. Лавріненко був співредактором цієї газети), журналу «Сучасність» у спогадах «У дорозі дружби й співробітництва» виділив одну з характерних рис свого колеги-критика: «Я дуже цінував його як автора. Та й не тільки я. Зрештою, заслужено. Він був, може, найулюбленішим з усіх, що писали на загальнокультурні й літературні теми. Завжди вмів бачити явища у своєрідному ракурсі, що рятувало його від банальностей, від яких часом не вільні й висококваліфіковані автори. На додаток Юрій був обдарований доброю інтуїцією, яка дозволяла йому схоплювати повноту явища з одного якогось деталю. Сміливість у судженнях, часом (як буде далі стверджене) ризикована, робила його – вживу ще раз най-найкольоритнішою постаттю еміграційної літератури й публіцистики, якої він теж не цурався» [1, с. 31].

Особливості літературознавчої методології Ю. Лавріненка, свіжість і оригінальність його концепцій відмічав також і сучасний дослідник М. Наєнко: «Літературознавчі судження Ю. Лавріненка є суто авторськими судженнями; з ними можна сперечатись, але не рахуватись не можна, бо кожне з них, хоч і не завжди переконливо, але аргументується» [14, с. 257]. Тож цілком логічно, що літературознавчі розвідки вченого та його передачі на радіо «Свобода» завжди користувалися популярністю і в старшого, і в молодшого покоління діячів діаспори.

Справді, методологічний інструментарій Ю. Лавріненка надзвичайно широкий та різнобічний. Ю. Лавріненко був близький до філологічної школи, про що свідчить пильна увага саме до формальних елементів у творах. У кожному дослідженні критик звертає увагу на індивідуальний стиль письменника, на авторську психологію.

У книжці «Зруб і парости» він, коментуючи власні задуми, зазначав, що прагнув «... більше наукової формально-естетичної аналізи» [4, с. 8]. «Здається, до ідеалу мистецької краси або сили, в якому діалектично зміст зроджує форму, а форма – зміст, людина прагнула так довго, як живе на землі. (Це переконання, висловлене в доповіді на аспірантському семінарі з теорії літератури, було включене в мою слідчу справу 1933 року і додалося до засудження на вісім років неволі)» [4, с. 8].

Ю. Лавріненко розглядав творчість того чи іншого письменника в художньо-естетичному, етичному та ідейному аспектах. У ґрунтовному дослідженні «Українське літературознавство: Школи, напрями, тенденції» літературознавець М. Наєнко підсумував, що в 1950-ті роки розвиток еміграційної критичної думки пройшов у напрямку вивчення мистецько-стильових та формальних чинників. Високо оцінюючи антологію Ю. Лавріненка «Розстріляне відродження», згадуваний дослідник підкреслював, що у кожній силуетці про того чи іншого письменника «аналіз поезики їхньої творчості здійснено в антології хоча й фрагментарно, але з тонким філологічним хистом, з відчуттям «духу» і «букви» кожного митця» [14, с. 257].

Стиль літературознавчих розвідок Ю. Лавріненка завжди був далекий від академічного, суто наукового. У них відчутний потужний публіцистичний струмінь. Стверджуючи, що публіцистика відігравала важливе значення в кожній світовій літературі, у тому числі й в українській, Ю. Лавріненко в листі від 18 квітня 1972 року до Р. Рахманного, літературознавця, публіциста й радіокоментатора діаспори, писав: «Публіцистика – дитина грізних, великих кризово-переломних епох, коли вона незамінна, як войовничий рятівник новонародження перед замахами старих чортів. ... У нас чи не найкращими публіцистами були Куліш П., М. Драгоманов, Іван Франко, ну і Леся Українка. Але публіцистика була для них не основною професією, а радше щось, як «парттайм». Як, зрештою, і в усіх інших укр[аїнських] публіцистів» [10, с. 144].

Коли Ю. Лавріненко порушив питання про отримання наукового ступеня, він звернувся з проханням до ректора УВУ Ю. Бойка затвердити тему дисертації за творчістю Т. Шевченка. Той схвалив наміри вченого, але порадив, щоб при написанні роботи він користувався такими принципами, як «докладність, точність аргументації, особлива витриманість з боку логічного розвитку думок, композиційна стрункість, сконцентро-

ваність навколо основних тез, детальне потвердження бібліографічного матеріалу відповідними джерелами з точним їх бібліографічним описом» [8, с. 120].

Очевидно, Ю. Бойко знав, що образність та емоційність – характерні риси літературознавчих статей Ю. Лавріненка, тому спонукав його до наукового викладу матеріалу. Однак саме ці риси сприяли тому, що вчений мав багатьох шанувальників.

У тексті статей літературознавець міг вкраплювати ліричні відступи, спогади з власного життя, легенди рідного краю. Портрети письменників та культурних діячів стилістично наближаються до есе. Його есеїстичні статті темпераментні, полемічні, метафоричні. Часто помітна певна суб'єктивність в інтерпретації літературних явищ і фактів.

Дослідниця Т. Шестопалова слушно відзначала, що Ю. Лавріненко надавав перевагу нарисово-есеїстичному стилю письма та мислення: «Цікавий в усному мовленні, швидкий на реакцію в розмові, він, власне, у своїх писаних працях продовжує цю лінію блискавичної усної експресії, інтуїтивно-синтетичного погляду на предмет, який в очах критика має безперечну естетичну вартість. Естетична інтуїція Ю. Лавріненка часто перетворювала його на співторця тексту, який був перейнятий завданням передати читачеві й сильне враження від свого твору й через нього – повернути увагу читача власне до письменника та його художніх творів» [16, с. 150].

У методологічному арсеналі Ю. Лавріненка важливе місце посідає і біографічний метод. Дослідник був переконаний, що біографія письменника, його особистість відбиваються в художньому творі. Так, при змалюванні літературних портретів у антології «Розстріляне відродження» Ю. Лавріненко вибирає лише найяскравіші штрихи з біографії кожного письменника. Аналізує усі життєві чинники, які вплинули на світоглядну та творчу еволюцію митця. Для нього важлива динаміка творчого зростання письменника, її темпи та своєрідність.

Частково в літературознавчих розвідках прочитуються елементи соціологізаторства. Ю. Лавріненко наголошував на тому, що завжди свідомо розглядав кожен твір не лише як естетичне, а й соціальне явище: «Так! Ця хиба в мене безумовно була. Це типова хиба для нації, яка не спромоглася на власну політичну силу й незалежність. Пригадується, як навіть великі українські люди, Леся Українка та Іван Франко, гірко скаржились,

що українська громадсько-політична боротьба обкрадає їм час на реалізацію їхніх великих літературних талантів...» [17, с. 5].

Цілком логічно, що літературознавчих дослідженнях, написаних в кінці 1920-х – 1930-ті років, критик-початківець керувався насамперед соціологічною методологією. Це засвідчують статті «Проблема стилю», «По той бік правди» та ін. Остання була опублікована в журналі «Плуг» за 1931 рік. Згадувана праця – розлога рецензія на книгу Ю. Смолича «По той бік серця». Літературознавець розпочинає огляд роману з такої фрази: «Попри уявну легковажність і ніби блазнівську манеру письма – ми маємо перед собою один із глибших, філософських сучасних романів» [6, с. 112]. А завершує рецензію рядками, без яких вона, можливо, б і не вийшла у журналі: «Роман Смолича стоїть по той бік цієї демаркаційної лінії, по той бік пролетарської правди... Смолич мусить краще ознайомитись з марксистським вченням про класи, щоб позбутися метафізичних протиставлень і надклясових понять, щоб зрозуміти тактику і стратегію класової боротьби пролетаріату за вплив на широкі маси дрібної буржуазії і її інтелігенції, за спілку з селянством, за його, селянства, соціалістичний шлях, і проти буржуазії, проти куркульства і проти всіх тих прихвоснів, що свідомо чи несвідомо йдуть їм на послуги. Бо, не зрозумівши цього, письменник робитиме межі послуги пролетаріатові, аж поки сам не опиниться «по той бік серця» [6, с. 121].

Справжня оцінка роману Ю. Смолича прочитується лише в кількох рядках рецензії, а далі тенденційний підхід до твору, із використанням численних ідеологічних кліше та узвичаєних в тодішньому літературознавстві висновків. Варто зазначити, що з надзвичайно тонким філологічним хистом критик аналізує стильові особливості книжки «По той бік серця», зокрема розглядає твір як соціальний роман у дусі Сервантеса, Рабле, Свіфта.

Безперечно, статті Ю. Лавріненка, написані в кінці 1920–1930-х рр., не можна сприймати однозначно. Найцікавішу інформацію та справжні погляди автора можна прочитати лише між рядками. Ці дослідження через згадувані вже ідеологічні кліше містять у собі цілий ряд суперечливих думок. Так, скажімо, праця, яка користувалася великою популярністю в літературознавчих колах, «Творчість Павла Тичини», – яскраве тому свідчення. З одного боку Ю. Лавріненко попереджає, що при розгляді та оцінюванні творчості Павла Тичини він надає перевагу естетич-

ному критерієві (і цього дійсно не можна заперечити), а з іншого боку – у книжці досить помітний ідеологічний підхід: «Наш масовий читач, отже, не визрів ще до того, щоб розуміти всю творчість Тичини, і це буде доти, аж поки поет не знайде приступніших для широкого загалу поетичних форм, а з другого боку – поки наша критика не візьме читача за руку і не поведе його складними лабіринтами творчості поета» [7, с. 5]. «Отже, «Золотий гомін» – це поетичний історико-філософський твір, у якому живе дух історичної науки Михайла Грушевського – цього ідеолога дрібно-буржуазної Центральної Ради» [7, с. 27]. «Ціла збірка «Плуг», як рівняти до «Соняшних клярнетів», ніби поблекла, у ній грає вже веселою сонце, що захмарилось димом соціальної боротьби» [7, с. 48]. «У «Замість сонетів і октав» ми бачимо ідеологію селянського інтелігента, що вже не має тісних зв'язків із буржуазією, але ж і не прийшов ще до робітничої кляси» [7, с. 51]. «Високу і складу поетичну техніку Заходу зумів поєднати з геніальною простотою української пісні» [7, с. 79]. Книжка Ю. Лавріненка «Творчість Павла Тичини» і сьогодні цікава дослідникам «розстріляного відродження». Крізь сито часу відсіялася вимушена ідеологічна полова, а залишилася оригінальна рецепція творчості згаданого письменника.

У статтях про П. Тичину та інших майстрів слова, написаних уже на еміграції, Ю. Лавріненко звертав увагу на специфіку історичних та соціально-економічних умов, у яких розвивалося наше письменство. І цим він нагадує свого попередника – С. Єфремова. Аналізуючи епоху «розстріляного відродження», Ю. Лавріненко як історик вдавався до аналізу історичної ситуації: згадував про створення «вільного козацтва» на Звенигородщині та по інших містах України, про національно-визвольні змагання 1917–1918 рр., про російську окупацію й остаточну перемогу радянської влади, про політику «воєнного комунізму», перехід до непу, українізацію тощо.

У своїх дослідженнях Ю. Лавріненко часто подавав детальну характеристика епохи, звертав увагу на культурні явища, які мали вплив на літературу. Учений покладав на літературу велику роль у національно-визвольних змаганнях українців: «Це стара болячка української літератури, що змушена була обставинами поневоленої нації впрягатись у політично-громадське ярмо. Досить згадати скарги Лесі Українки й Івана Франка, найтвердіших характерів, яким громадсько-політичне ярмо не дало реалізувати їхніх геніальних літера-

турних задумів на найвищому літературному рівні і за життя увійти в світову літературу» [4, с. 239].

Ю. Лавріненко завжди підкреслював національну своєрідність творчості того чи іншого письменника, його зв'язок з історичною епохою. Це основні положення історичної школи літературознавства, яка тлумачить літературний твір як продукт певної епохи, суспільства, єдність та взаємодію у творі ідей та образів.

Оскільки твір є історико-культурним документом, вченого завжди цікавили історичні умови його виникнення, морально-духовний заряд, який він несе. У листі до В. Сварога (псевдонім Вадима Віталійовича Балаха) від 7 березня 1972 року Ю. Лавріненко зізнався: «Склалося так, що найближчою мені стала не «соціологічна (з її «ідеологічною функцією») і не «формальна» школа в критиці, а «філософська», що її в нас тепер практикували філософ В. Юринець і Дмитро Чижевський, а раніше, частково – П. Куліш, І. Франко, Леся Українка, на Заході Бенедетто Кроче, Вальтер Мушг та інші... Тут, між іншим, майже рішальну роль грає літературний смак критика... Звичайно, мій підхід і рівень не виключає, а передбачає інші підходи й вищі рівні» [11, с. 149–150].

Очевидні й елементи культурно-історичного літературознавства в методології Ю. Лавріненка, який прагнув вписати твори багатьох українських митців в загальну історію культури, а також простежував, як національна культура засвоює здобутки світової культури.

Методологічний інструментарій Ю. Лавріненка свідчить про зацікавлення й використання здобутків психології. У листі до Ю. Тарнавського від 21 листопада 1964 року критик писав: «Мене цікавить внутрішній світ, душа людини, яка увірвала в себе всесвіт і являє прямий провід до кожної можливої істоти в світі» [12, с. 138].

Загальнотеоретичні засади літературно-критичних, історичних та публіцистичних розвідок ученого, потрактування етапів українського письменства XIX–XX століття варто розглядати в тісному взаємозв'язку з концепцією Ю. Лавріненка про безперервний розвиток української літератури, про погляди на українське письменство як на історію поколінь.

На думку вченого, кожне літературне покоління давало поштовх для народження молодого зміни, яка хоч і пішла власним шляхом, все одно продовжила традиції «батьків». Класична література, яка розвивалася й функціонувала в колоніальних умовах, сприяла розвитку літературного покоління «розстріляного відродження», а ця літе-

ратурна епоха знайшла своє продовження у творах шістдесятників та Нью-Йоркської групи: «Одночасна, як вибух, поява поетичної плеяди шестидесятників, багатьох вразила своєю несподіваністю. Та для добре ознайомлених з історією української радянської літератури, яка мала не один блискучий момент у своєму розвитку, чуда тут нема. Це мусить бути цілком «законний» паріст від якогось здорового кореня в глибокому ґрунті. В глибинах його вікодавній український епос і поезія, ближче – Шевченко, П. Куліш, Франко, Леся Українка, та найближчий шар у тому ґрунті – загибла плеяда поетів Розстріляного Відродження» [4, с. 321].

У передмові до книжки «Зруб і парости. Літературно-критичні статті, есеї, рефлексії», куди увійшли праці, написані протягом 1945–1965 років, вчений зазначав: «Схема «зруб-парости», «знищення-відродження» повторялися в житті нашої культури так регулярно, що її можна було б назвати Ukrainian «way of life». Трагічний це «шлях», та, мабуть, чи не єдиний це спосіб нашої літератури жити і вижити» [4, с. 6].

Із величезною радістю він зустрів появу талановитої молоді діаспори, яка створила творчий гурт – Нью-Йоркську групу. У спогадах про Юрія Андріяновича член цієї групи Ю. Тарнавський зазначав: «Любив Юрій Лавріненко молоде й нове тому, що воно відродження, воскресіння. Його любов до молодих була любов'ю до української літератури, бо знав він, що без молоді література помре. Живе література тільки тоді, коли її продовжує своєю творчістю нове покоління» [15, с. 36].

Протягом 1953–1958 років з'явилося чимало статей Ю. Лавріненка про Нью-Йоркську групу в журналі «Листи до приятелів», англійські рецензії на їхні твори в американському часописі «Books Abroad». Разом з І. Кошелівцем на сторінках «Української літературної газети» Ю. Лавріненко друкував твори членів Нью-Йоркської групи: Е. Андієвської, Б. Бойчука, Ж. Васильківської, Патриції Килини, Б. Рубчака, Ю. Тарнавського та власні літературознавчі розвідки про молодих письменників. У численних передачах, виголошених на радіо «Свобода», Ю. Лавріненко надзвичайно активно пропагував творчість літературної «парости».

Звертає увагу літературознавчий синтез критичної свідомості Ю. Лавріненка, адже він прагнув глибоко й цілісно вивчити культурно-історичну проблематику, в різних ракурсах. Він не розкладає явища на дрібніші частини, а намагається все узагальнити, синтезувати. Про це йдеться у спогаді І. Кошелівця: «Юрій Андріянович мав одну

золоту прикмету, якої, так розвиненої, я ні в кого більше не спостерігав: майже безпомилкову інтуїцію, за допомогою якої він, на подоби французького палеонтолога Жоржа Кюв'є, з одного малого деталю міг відтворити складне ціле. Ця метода має й свої небезпеки тим, що часом заносить на несподівані висновки не туди. Але, як таке іноді траплялося й Лавріненкові, його роботи завжди були хвилююче цікаві й куди цінніші тих, що непомильні, але нічого до вже відомого не додають» [2, с. 2–3].

У літературознавчому доробку Ю. Лавріненка багато ґрунтовних, досить великих за обсягом стетей. За змістовою наповненістю, широтою охоплених проблем їх можна назвати монографіями, в яких вичерпно досліджена зазначена тема. Це такі розвідки, як: «Шевченків Рубікон», «На іспиті Великої Революції 1917/18–1948», «Американське малоросійство», «Дещо до еволюції світогляду і політичної думки Івана Франка», «Дві книжки Юрія Тарнавського», «Українська соціал-демократія (Група УСД) і її лідер Леся Українка», «Рух Вільної Спілки (До 100-ліття його відсічі на заборону українства (1876–1976))», «На шляхах синтезу клярнетизму (До 60-ліття «Соняшних кларнетівістоліття смерти Павла Тичини, 15.I.1891–16.IX.1967)», «На новому Афоні», «Монолог Сквороди», «Рапсодія на 1933-ій і саможертву Хвильового», «Подорож у «Шевченків край».

Часто Ю. Лавріненко об'єднував тематично близькі статті за циклами. У період МУРУ великою популярністю користувалися його історико-публіцистичні дослідження, зокрема цикл «Перед новим етапом», який складався із десяти статей: «Анекдотика хутора», «Дійсність і привід «П'ємонт», «З-під криги советського соціалізму», «Вимушена інтермедія», «Про “націоналістичне яблуко” і боротьбу двох культур», «Про деякі ідеї Українського Відродження», «По цей бік греблі», «Дещо з досвіду Галичини між двома війнами», «Дороги і роздоріжжя». Ще один цикл – «Україна-Схід» – налічував вісім статей. Композиційно вони також ускладнені: автор розбиває їх на великі частини, які б могли існувати і цілком самостійно, часто кожній частині дає назву, або добирає до неї епіграф.

Важлива роль у літературознавчих дослідженнях Ю. Лавріненка належала епіграфам чи присвятам. Епіграфами стають влучні цитати з тих книжок, які автор рецензує, або ж вислови відомих філософів чи письменників, як вітчизняних, так і зарубіжних. Присвятою до статті «Дві книжки Юрія Тарнавського» стали слова «До десятиліття

молодої української поезії за кордоном». А епіграф взято із «Пісні пісень»: «Він узяв мене в дім веселої гостини, / А стяг його надо мною – любов».

У статтях та книжках чітко прочитується позиція самого автора, який розуміє й добре знає болючі проблеми української еміграції, ідеологічні суперечки й конфлікти, однак звертає увагу насамперед на позитивні сторони буття українців, на їхні досягнення в чужому середовищі. Його радіопередачі виховують молоде покоління, нагадують старшому про життя на радянській Україні, виносять вирок тоталітарному монстру – СРСР, до складу якого була приєднана силоміць і Україна, інформують світ про більшовицькі злочини та розправи. Інформативні та образно-емоційні тексти передач Ю. Лавріненка мали своїх прихильних слухачів.

У радіопередачах частково порушувалися теоретичні проблеми: «Літературний стиль в ролі вигнання», «Традиція і новаторство», «Проблема традиції і новаторства з погляду поета релігійного (Василь Барка)», «Традиція і модернізм у необароко». Свої радіоскрипти Лавріненко підписував псевдонімом – Юрій Гайдар. Статті у перші роки еміграції в Німеччині – Юрій Дивнич (це дівоче прізвище його матері Оксани). Такий псевдонім дозволяв приховати власне ім'я й ознаменував новий початок, нове амплуа. Уже після переїзду до США Ю. Лавріненко підписувався і справжнім прізвищем. Майже невідомим залишається ще один псевдонім Д. Коларгонець (це назва місцевості на півночі росії, де відбував ув'язнення вчений).

Найчастіше Ю. Лавріненко працював у таких жанрах, як біографія, нарис, літературно-критичне та публіцистичне дослідження, есе, силуетка (так Ю. Лавріненко називав літературні портрети).

У антології «Розстріляне відродження» поряд із силуетками є й бібліографічні довідки (М. Вороний, Д. Загул, Я. Савченко, О. Слісаренко). Літературознавець надзвичайно любив есе, про що згадував у праці «Василь Каразин – архітект від-

родження...»: «Дослідний есей, в жанрі якого писано цю працю, прагне поєднати персональну форму викладу з іформативністю та вглядом у джерела й факти предмету, від чого дещо збільшується розмір композиції» [3, с. 10].

Частина літературознавчих праць Ю. Лавріненка мають мемуарно-біографічний характер. Автор був учасником літературознавчого процесу кінця 1920–1930-х рр, знав особисто багатьох із тих митців, про яких писав у антології «Розстріляне відродження». У праці «Павло Тичина і його поема «Сковорода» на тлі епохи (спогади і спостереження)» він не випадково підкреслював: «Характер цих спогадів іде по лінії може найбільших труднощів новітньої мемуаристики, яка включає в себе історію свідомості «Я» про самого себе і навколишній світ включно з декотрими ділянками культури» [5, с. 5].

Здавалось би загальновідомі речі у статтях Ю. Лавріненка постають у досить несподіваному ракурсі. Автор ніби прочитує їх по-новому, кидає, за словами Т. Шестопалової, «тезу-виклик». Такими є концепції про необароко як провідний стиль літератури «розстріляного відродження» чи, скажімо, погляд на В. Кармазіна як творця українського національного відродження.

Висновки. Критична спадщина Ю. Лавріненка – вагоме явище в українському літературознавстві другої половини ХХ століття. Методологія цього вченого доповнює і збагачує сучасні методи аналізу.

Концепція дослідника про періоди відродження національної літератури, яка століттями розвивалася в колоніальних умовах, про цілісність української культури – материкової та діаспорної, про наступність мистецьких поколінь актуальні й сьогодні.

Безперечно, літературознавчий доробок Ю. Лавріненка посідає важливе місце в українській гуманітаристиці, тому питання про особливості методологічного арсеналу ученого потребує подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Кошелівець І. У дорозі дружби і співробітництва. *Сучасність*. 1988. Ч. 9. С. 29–34. (При цитуванні діаспорних видань повністю зберігається мова оригіналу).
2. Кошелівець І. Спогад про спогади. Лавріненко Ю. Чорна пурга та інші спомини. [Мюнхен]: Сучасність 1985. С. I–VI.
3. Лавріненко Ю. Василь Каразин – архітект відродження. *Матеріяли і думки до 200-ліття з дня народження, 1773–1973*. [Мюнхен]: Сучасність, 1975. 191 с.
4. Лавріненко Ю. Зруб і парости. *Літературно-критичні статті, есеї, рефлексії*. [Мюнхен]: Сучасність, 1971. 334 с.
5. Лавріненко Ю. Павло Тичина і його поема «Сковорода» на тлі епохи (спогади і спостереження). [Мюнхен]: Сучасність, 1980. 64 с.

6. Лавріненко Юрко. По той бік правди. *Плуг*. 1931. Ч. 3. С. 112–121.
7. Лавріненко Ю. Творчість Павла Тичини. Харків: Український робітник, 1930. 80 с.
8. Лист Ю. Бойка до Ю. Лавріненка від 15 червня 1961 року // Цит. за кн.: Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 120 с.
9. Лист В. Винниченка до Ю. Лавріненка від 30 серпня 1950 року // Відділ рукописних фондів і текстології Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАНУ. Ф. 215. Од. зб. 90. Арк. 1.
10. Лист Ю. Лавріненка до Р. Рахманного від 18 квітня 1972 року // Цит. за кн.: Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 150.
11. Лист Ю. Лавріненка до В. Сварога від 7 березня 1972 року // Цит. за кн.: Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 149–150.
12. Лист Ю. Лавріненка до Ю. Тарнавського від 21 листопада 1964 року // Цит. за кн.: Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. С. 138.
13. Лушій С. «Відродити історію знищень і відроджень»: Ю. Лавріненко і літературно-критична думка діаспори. Київ: Академперіодика, 2018. 330 с.
14. Наєнко М. К. Українське літературознавство: *Школи, напрями, тенденції*. Київ: ВЦ «Академія», 1997. 320 с.
15. Тарнавський Ю. Юрій Лавріненко. *Сучасність*. 1988. Ч. 9. С. 35–39.
16. Шестопалова Т. П. На шляхах синтези думки (Теоретичні засновки спадщини Юрія Лавріненка). Луганськ: ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2010. 320 с.
17. Юрій Лавріненко – дещо про його писання (інтерв'ю до 75-річчя). *Нові дні*. 1981. Січень. Ч. 1. С. 3–4.

Lushchii S. I. METHODOLOGICAL TOOLS OF YURIY LAVRINENKO

The article analyzes the methodological tools of Yu. Lavrinenko, one of the leading literary critics of the diaspora. His role and special place in the history of Ukrainian literary criticism of the twentieth century are highlighted.

It is proved that the scientist's methodology remains relevant today. This methodology complements and enriches modern methods of analysis.

The peculiarities of Lavrinenko's individual style as a critic are revealed. The work researches both literary criticism and journalistic works of Yu. Lavrinenko.

His original interpretations of works of art, artistic and historical phenomena of the XIX–XX centuries are comprehended.

The researcher's concept of the succession of generations, the periods of revival of national literature, which developed for centuries in colonial conditions, and the integrity of Ukrainian culture, both mainland and emigration, are considered.

The scholar's memoirs, letters, and interviews are used in the article.

There are also memoirs of I. Koshelivets and Yu. Tarnavsky, letters from V. Vynnychenko and Yu. Boyko to him mentioned in this article.

The author analyzes the researcher's worldview ideas and his reception of the national literature of the 1920s and 1930s and 1950–1960.

The article explains why biography, essay, literary criticism, essay, and syllabus occupy a leading place in the scholar's legacy. And they belong to his favorite genres.

The question of the peculiarities of Yu. Lavrinenko's methodological arsenal requires further research. The article discusses cross-cutting themes issues and outlines further prospects for the development of this problem.

The article answers the question of why the critical heritage of Yu. Lavrinenko was widely popular among figures of the diaspora and mainland Ukraine. It is proved that the critical heritage of Yu. Lavrinenko occupies an important place in Ukrainian humanities.

Key words: Yu. Lavrynenko, diaspora, executed revival, literary concepts, reception, methodology.